

Działalność Rady NCN – w dialogu ze światem nauki

MAGDALENA BORSKA

Rada Narodowego Centrum Nauki ma za sobą rok działalności – niezwykle intensywnej pracy w budowaniu od podstaw nowej instytucji zajmującej się finansowaniem badań podstawowych. Rada postanowiła nie powielać dotychczasowych sposobów działania, a całą swoją energię skoncentrować na wprowadzaniu światowych standardów i najlepszych rozwiązań odpowiadających na współczesne potrzeby nauki. Przyjęty model rozdziału środków finansowych, wzorowany w dużej mierze na praktykach europejskich, wzbudził zainteresowanie polskich uczonych. Świadczy o tym nie tylko liczba składanych wniosków – w ośmiu konkursach NCN ogłoszonych w 2011 roku zostało złożonych blisko 15 000 wniosków – ale także przyjęty panelowy proces oceniania pozwalający na rzetelną, wnikliwą i bezstronną ocenę projektów.

Rada Narodowego Centrum Nauki jest na początku swojej drogi w realizacji zamierzonych celów. Uruchomiony mechanizm finansowania, wymaga stałego doskonalenia, a ogrom pracy związany z przeprowadzaniem kolejnych konkursów, ewaluacją, monitoringiem i rozliczaniem projektów to proces ciągły, angażujący nie tylko Radę, ale i cały zespół Narodowego Centrum Nauki. W podejmowaniu kierunkowych decyzji, Rada bierze pod uwagę głosy i opinie płynące ze środowiska naukowego, jak również sugestie bezpośrednio zaangażowanych w ten proces ekspertów oceniających wnioski oraz Koordynatorów Dyscyplin. Wyrazem tego są liczne zmiany w warunkach ogłaszanych konkursów oraz w systemie oceny samych wniosków. Dla potwierdzenia tej tezy, jako osoba mająca okazję obserwować pracę Rady niemal od początku, przytoczę kilka przykładów z tym związanych.

Rozpocznę od zasadniczej sprawy, jaką jest kwalifikacja wniosków do oceny. Ponieważ Narodowe Centrum Nauki finansuje jedynie projekty badawcze mające charakter badań podstawowych, po doświadczeniach płynących z pierwszych konkursów, uwzględniono stanowiska samych wnioskodawców w tej sprawie, włączając ich tym samym w proces podejmowania przez Zespoły Ekspertów decyzji czy dany wniosek spełnia to kryterium. W tym celu w formularzach wniosków znalazło się miejsce na podanie przez wnioskodawcę własnego uzasadnienia faktu, że proponowane badania mają charakter badań podstawowych. To podejście znacznie ograniczyło liczbę wniosków odrzucanych w pierwszym etapie oceny.

Fundamentem przyjętego przez NCN modelu finansowania badań, było przyjęcie przez Radę podziału całego obszaru badań podstawowych na 25 paneli dziedzinowych, zgrupowanych w trzech głównych działach: Nauk Humanistycznych, Społecznych i o Sztuce (6 paneli), Nauk Ścisłych i Technicznych (10 paneli), Nauk o Życiu (9 paneli). Obowiązująca klasyfikacja, będąca konsekwencją zapisów ustawy o Narodowym Centrum Nauki i przyjętych wzorców z Europejskiej Rady Badań (ERC), odzwierciedla nową filozofię finansowania badań naukowych, polegającą na zastąpieniu wąsko dyscyplinowego podejścia do konkursów przez szersze panele obejmujące grupy dyscyplin. Przyjęty podział na panele w początkowej fazie ogłaszania konkursów wzbudził krytyczne uwagi części środowiska naukowego, czego wyrazem były liczne postulaty kierowane do Rady NCN. Poddając, w ramach odpowiednich komisji, wnikliwej analizie zasadność zgłaszanych wniosków, Rada przychyliła się do niektórych

NARODOWE CENTRUM NAUKI

z nich, dokonując modyfikacji i uzupełnień pomocniczych określeń identyfikujących w wykazie paneli. W odpowiedzi na apel środowisk nauk technicznych dokonano modyfikacji struktury paneli dotyczących zagadnień inżynierii procesów i produkcji, nauk o Ziemi, jak również paneli z zakresu informatyki i technologii informacyjnych, modyfikując je o nowe obszary aktywności naukowej. Rada uznała także za konieczne uporządkowanie paneli w grupie Nauk o Życiu, przez zintegrowanie tematyki medycznej w panelu poświęconym chorobom zakaźnym ludzi i zwierząt, przeniesieniu zagadnień dotyczących farmacji do panelu zajmującego się ochroną zdrowia publicznego oraz włączenie do panelu NZ4 zagadnień z zakresu fizjologii i szeroko pojętych nauk neurologicznych. Panele Nauk Humanistycznych zostały wzbogacone o dyscypliny związane z ekonomią pracy, finansami publicznymi, koncepcjami zarządzania czy też ekonomią międzynarodową. Katalog zmian jest wciąż otwarty, a Rada jest gotowa na współpracę w tym zakresie tak, aby wprowadzone uzupełnienia pomocniczych określeń identyfikujących umożliwiły wnioskodawcom jak najlepsze ustalenie paneli, do których powinni kierować swoje wnioski o granty.

Biorąc pod uwagę doświadczenia z pierwszej edycji konkursów, Rada zdecydowała również o doprecyzowaniu warunków poszczególnych konkursów. W konkursie Preludium stworzono możliwość kierowania grantami przez młode pokolenie badaczy, wprowadzając równocześnie ograniczenie dotyczące wykonawców projektu, redukując ich liczbę do trzech osób, wśród których może być tylko jeden samodzielny pracownik naukowy i to w charakterze promotora bądź opiekuna naukowego, niebędący beneficjentem środków finansowych tego projektu. W konkursie Sonata, adresowanym do osób będących co najwyżej pięć lat po doktoracie, w ocenie wniosków ograniczono się jedynie do oceny samego kierownika projektu. Dodatkowo, w przypadku gdy projekt ma na celu stworzenie unikatowego warsztatu naukowego, wśród wykonawców może być co najwyżej jeden samodzielny pracownik naukowy, ale wyłącznie jako współpracownik spoza jednostki zatrudniającej kierownika projektu. Natomiast w przypadku, gdy projekt ma na celu powołanie zespołu naukowego, wśród wykonawców nie może być samodzielnych pracowników naukowych. W konkursie Maestro, Rada zdecydowała o zaostrzeniu kryteriów, jakie musi spełniać doświadczony naukowiec. Uznano, że oprócz ustawowych wymagań, powinien przede wszystkim posiadać doświadczenie w realizacji i kierowaniu co najmniej dwoma projekta-

mi uzyskanymi w drodze konkursów ogólnokrajowych lub międzynarodowych. Ponadto w ocenie dorobku naukowego uwypuklono takie elementy, jak: doświadczenie zdobyte w Polsce i za granicą, wygłaszane wykłady plenarne podczas konferencji międzynarodowych, czy też zdobyte zagraniczne i prestiżowe krajowe wyróżnienia naukowe. W konkursie Harmonia rozszerzono możliwy zakres finansowania projektów realizowanych przy współpracy międzynarodowej, o projekty w kooperacji z partnerem z zagranicznej instytucji naukowej nie ograniczając się – jak miało to miejsce w przypadku dawnych projektów międzynarodowych niewspółfinansowanych – jedynie do tych, które mają być realizowane w ramach programów lub inicjatyw międzynarodowych ogłaszanych we współpracy dwu- lub wielostronnej. Równocześnie Rada zdecydowała o wykluczeniu w tym konkursie możliwości wnioskowania o zakup aparatury naukowo-badawczej oraz składania samych wniosków przez osoby fizyczne.

Przyjęty przez Radę NCN system oceny i kwalifikacji wniosków do finansowania, wzorowany jest na odpowiednich procedurach stosowanych z powodzeniem od kilku lat przez Europejską Radę Badań (ERC). Jednym z podstawowych założeń tego procesu jest uzgadnianie przez Zespoły Ekspertów list rankingowych po omówieniu poszczególnych wniosków i porównaniu ich wartości merytorycznej. Stosowana w tym procesie punktacja wynikająca z oceny kryteriów cząstkowych ma jedynie charakter pomocniczy i nie jest jedynym czynnikiem decydującym o pozycji wniosku na liście rankingowej. Rada kładzie bowiem silny nacisk na konieczność podejmowania przez Zespoły Ekspertów kolegioidalnie wypracowanych decyzji, podjętych na podstawie szczegółowej analizy opinii eksperckich o poszczególnych wnioskach. Takie podejście ma prowadzić do podejmowania rzetelnych decyzji, które nie ograniczają się jedynie do mechanicznego sumowania lub uśredniania ocen, często rozbieżnych lub obciążonych błędami merytorycznymi.

Rozwijanie i ulepszanie przyjętego systemu, prowadzonego w stałym dialogu ze środowiskiem naukowym, to jedno z najważniejszych zadań Rady NCN. W 2012 roku Rada Narodowego Centrum Nauki planuje określić warunki przeprowadzania 11 konkursów na realizację projektów badawczych. Wspierając zasadę mobilności młodych naukowców, adresuje dodatkowy konkurs na finansowanie krajowych staży po uzyskaniu stopnia naukowego doktora, a w planach ma również ogłoszenie konkursu na finansowanie stypendiów doktorskich.

MAGDALENA BORSKA

Kierownik Kancelarii Rady NCN